

Handledning till Hivaktuelltts Ungdomsbilaga om hiv, klamydia, sex, känslor och kondomer

Det här är en handledning till Hivaktuelltts ungdomsbilaga om hiv, klamydia, sex, känslor och kondomer. Här hittar du som är pedagog flera olika övningar som passar bra i klassrummet. En del övningar ger möjligheter att reflektera över egna och andras åsikter, medan andra tränar dina elever i att ta ställning. Några övningar är korta och andra passar som fördjupningar eller tematiska arbeten. Det finns en pedagogisk tanke i upplägget av övningarna, så att eleverna kan ta till sig innehållet stegvis. En framtidsverkstad löper som en röd tråd genom materialet, för att fördjupa dialogen.

Det krävs naturligtvis mycket mer än några lektioner för att verkligen påverka dina elevers attityder och beteenden när det gäller hiv/STI och kondomanvändning, men genom att så frön till eftertanke kan vi komma en god bit på vägen!

Linda Leveau och Camilla Löf

RELATIONSKARTAN

Förberedelser: Till denna övning behövs två tärningar, där den ena sexan klistrats över med en nolla. Förbered också genom att skriva papperslappar med dessa namn och sjukdomar:

Mia 18 år (klamydia)
Jesper 22 år (klamydia)
Foad 19 år (herpes)
Samantha 26 år (hiv)
Jasmine 16 år (kondylom)
José 33 år (gonorré)
Michele 38 år (syfilis)
Kim 24 år (kondylom)
Kay 20 år (herpes)

Alla i klassen hittar på en hemlig person och skriver upp dennes namn och ålder på en papperslapp. Lapparna samlas in och läggs i en skål på katedern. Lägg i de lappar du förberett inför lektionen.

Berätta en saga enligt modellen nedan och rita upp "relationskartan" på tavlan under tiden. Eleverna är med och skapar berättelsen genom att dra namnlappar för att fylla på med namn där det saknas.

Det var en gång två tonåringar som hette (namnlapp 1) och (namnlapp2). De hade varit tillsammans i (slå med tärningarna) månader och skulle ha sex för första gången med varandra.

De har båda bara haft sex med en person tidigare. (Namnlapp 1) har legat med (namnlapp 3) och (namnlapp 2) har legat med (namnlapp 4).

Kort diskussion: är det troligt att de använder kondom?

(Namnlapp 3) har legat med (slå med tärningarna) personer förut: (dra lika många namnlappar som antalet prickar på tärningarna) och (namnlapp 4) har legat med (slå med tärningarna) personer: (dra lika många namnlappar som antalet prickar på tärningarna) ...

Fortsätt med berättelsen tills alla namnlappar är dragna. När en av personerna med sjukdomarna kommer upp berättar du kort om sjukdomen (hur vanlig den är, om den går att bota, vilka symptom den har osv). Uppdaterad information finner du till exempel på www.smittskyddsinstitutet.se

UPPSATS - VAD HÄNDE INNAN OCH EFTER?

Läs artikeln "En enda gång kan räcka" (s 4-5).

Dela in klassen i två grupper. Det är nu dags att skriva uppsatser, om vad som hände före respektive efter det ödesdigra, oskyddade samlaget. Uppsatserna ska skrivas gemensamt i grupperna, men de måste vara i jagform, precis som berättelsen i tidningen.

Grupp 1 Tiden innan. Uppsatsen ska bestå av tre kapitel: "barndom", "tonår" och "dagarna innan kärleksmötet".

Grupp 2 Tiden efter. Uppsatsen ska bestå av tre kapitel: "beskedet", "veckorna efter" och "sex år senare".

Redovisa uppsatserna genom ett högläsningstillfälle där de båda uppsatserna fogas samman till en enda berättelse.

Diskutera sedan uppsatserna som en helhet. Känns det som att de hör samman? Varför/varför inte? Hur kan man justera innehåll och texter för att få ett bra flöde i berättelsen som helhet?

FRAMTIDSVRKSTAD, FAS 1: PROBLEMATISERING

I framtidsverkstaden jobbar man med en frågeställning i olika faser. I första fasen ska frågan problematiseras för att lyfta fram vad som är det huvudsakliga problemet: varför ökar sjukdomar som hiv och klamydia bland ungdomar i Sverige?

Inled med att läsa de informativa artiklarna på sidorna 7 och 8. Dela sedan in klassen i mindre grupper.

Varje grupp har ett blädderblocksblad och pennor. Brainstorma i 10 minuter kring frågan "vad beror detta på?".

Inga tankar får censureras, utan allt ska skrivas upp! Ge en god stund till brainstormingen eftersom det ofta är efter en stunds idétorra som de allra bästa idéerna kommer fram.

Redovisa vad ni kommit fram till. Sätt upp papperen så att alla ser och låt dem hänga uppe tills ni är färdiga med framtidsverkstaden.

KONDOMKUNSKAP

En kondom är förpackad för att så enkelt som möjligt kunna rullas på. Kondomen ska rullas på helt och hållet för att sitta fast ordentligt. När samlaget är över mjuknar penis och kondomen åker lätt av, se därför till att hålla fast `kondomen tills den är ute.

Ofta kommer en liten mängd vätska ut ur penis när en kille är upphetsad. Det är en så kallad försats som nästan alltid innehåller spermier. Därför är det viktigt att kondomen sitter kvar under hela samlaget. Från början till slut. Det är också därför avbrutet samlag är osäkert som preventivmetod.

Kondomer är en färskvara. Det betyder att den är säker till och med det bäst före-datum som står på förpackningen. Detta beror på att materialet (oftast latex) blir sprött och lätt går sönder när det är för gammalt. Värme försämrar hållbarheten på kondomen, om man har kondomer i plånboken i bakfickan bör de alltså bytas ut efter en-två månader.

Kondom är det enda sättet att skydda sig från både sexuellt överförbara infektioner och oönskade graviditeter. Men den ska användas på rätt sätt för att vara ett säkert preventivmedel. Varning alltså för:

- kondomer som hanteras ovarsamt, kanske med vassa naglar
- kondomer som först rullats på från fel håll
- samlag som påbörjas utan kondom
- kondomer, vars bäst före-datum har gått ut
- kondomer som förvarats en längre tid i en plånbok i bakfickan

KONDOMSTAFETT

Förberedelser: ni behöver bananer, kondomer och skräpkorgar till alla lag.

Syftet med den här övningen är att träna kondomteknik. Det gäller att trä på kondomer på bananer på rätt sätt, så snabbt som möjligt. Dela in klassen i lag och ställ upp på led. Några meter bort har varje lag en banan, en hög med kondomer och en skräpkorg. Där framme står också en kontrollant.

En och en ska nu lagmedlemmarna springa fram till bananen och trä på en kondom: den ska försiktigt rullas på från rätt sida. En kondom som rullats på från fel håll måste bytas ut, eftersom det i praktiken skulle innebära osäker sex. Kontrollanten ger klartecken att fortsätta när kondomen sitter på ordentligt. Då tas den försiktigt av, knyts ihop och kastas i skräpkorgen. Därefter är det nästa persons tur. Det lag som snabbast blir färdigt har vunnit.

HETA STOLEN OM KONDOMER

Efter att ha läst artikeln "Den lilla saken man gärna glömmet" ska eleverna sitta i grupper. Deras uppgift är att göra en lista på varför de tror att kondomen inte kommer på. Anledningarna ska skrivas i påståendeform exempelvis "Det är osexigt med kondom". Påståendena ska undvikas att innehålla ordet "inte", så hjälp till med formuleringarna om det behövs.

Påståendena använder ni sedan till en heta stolen-övning, där klassen sitter på stolar i en ring. Det ska finnas en extra stol med i ringen som är tom. Förklara förutsättningarna för övningen:

Påståenden kommer att läsas upp.

Var och en av tar ställning till påståendet genom att sitta kvar på stolen om man inte håller med och sätta sig på en tom stol om man håller med.

Varje grupp läser från sin lista och låter klasskamraterna ta ställning. Den grupp som läser sina påståenden får inte själva ta ställning. De får heller inte ifrågasätta de som tar ställning. Ta diskussionen efter övningen!

Du som är ledare kompletterar med följande påståenden om de inte kom med på någon av listorna:

- Det är lätt att få tag på kondomer
- Det är pinsamt att köpa kondomer
- Det är dyrt med kondomer
- Kondomer luktar äckligt
- Det blir mindre kladdigt med kondom
- Det är osexigt med kondom

Avsluta med en diskussion, där alla får chansen att uttrycka sig. Om de vill.

FYRA HÖRN

I denna värderingsövning tränas deltagarna i att ta ställning. Ställningstagandet utgår från en problemsituation, där tre färdiga lösningar presenteras. Varje lösning tilldelas ett av rummets fyra hörn, vilket innebär att alla deltagare måste ta ställning genom att ställa sig i det hörn som passar bäst överens med deras egna åsikter. Observera att det alltid måste finnas ett "öppet" alternativ, där deltagarna har möjlighet att presentera helt egna lösningar. Använd följande dilemman:

Carlos och Lisa ska just ha sex. Lisa rotar i nattduksbordet och ger Carlos ett paket kondomer.

Carlos öppnar det och ser att paketet är halvtullt. Vad tror ni att Carlos tänker?

1. "Wow vilken tur jag har! En erfaren tjej...mmm!"
2. "Fan, hon är rätt billig..."
3. "Bra att hon skyddar sig, verkar vara en ansvarsfull och respektabel dam!"
4. Öppet hörn

Ali och Johan har träffats på en fest. De blir attraherade av varandra och lämnar festen tillsammans.

Ali är några år äldre än Johan och bor i en egen lägenhet. Ali känner sig berusad av förälskelse och räknar snabbt ut vad som komma skall... Han tar fram två kondomer, flinar och visar dem för Johan. Johan skrattar och säger att han inte använder sån skit. Johan säger att han vet vem han har varit med och att det inte är någon fara. Han har i alla fall inga sjukdomar... "Men det kanske du har...?", säger Johan och ler retfullt mot Ali. Vad ska Ali göra?

1. Snabbt stoppa ner kondomerna i fickan och njuta av stunden
2. Säga till Johan att utan skydd blir det inget
3. Undvika penetrering och skylla på att han har träning imorgon så han snart måste gå hem
4. Öppet hörn

Kim och Michelle har varit ihop i en månad. Kim har aldrig tidigare haft sex. På fredag åker Kims föräldrar till landet och de två förälskade har lägenheten för sig själv. Idag är det torsdag och Kim och Michelle har varit på bio och promenerar hemåt. Kim går och tänker på imorgon kväll och oroar sig lite inför vem som ska fixa fram kondomer. Michelle frågar vad Kim tänker på? Vad ska Kim svara?

1. "Jag vill att vi ska använda kondom om vi har sex imorgon kväll. Har du några?"
2. "Inget speciellt."
3. "Har du använt kondom alla gånger du haft sex?"
4. Öppet hörn

Ditt barn är femton år. När du ska tvätta hittar du ett paket kondomer i en byxficka. Paketet är öppnat och två kondomer fattas. Hur reagerar du?

1. Blir glad över att ditt barn är smart nog att skydda sig.
2. Blir orolig över att ditt barn har sexuella relationer.
3. Blir arg och tänker konfrontera ditt barn vid rätt tillfälle.
4. Öppet hörn.

Din kompis har varit rätt deppig de sista dagarna. När du frågar vad det är får du veta att din kompis är jätterädd för att ha blivit smittad av en könssjukdom. Kompisen vill absolut inte gå och testa sig. Vilka argument använder du för att få din kompis att ändra sig?

1. Inga – det är hans/hennes beslut!
2. Jag erbjuder mig att följa med min kompis till en mottagning.
3. Jag berättar för min kompis att man faktiskt kan bli steril av t.e.x klamydia om man väntar för länge...
4. Öppet hörn

FRAMTIDSVÄRKSTAD, FAS 2: IDEALISERING

Nu när problemen bakom de ökande sjukdomarna är synliga ska elevernas visioner lyftas fram. Gå tillbaka till blädderblocksbladen med resultatet från problematiseringsfasen. Utifrån dessa väljer varje grupp ut det de anser vara det huvudsakliga problemet. Därefter gör de en ny brainstorm på ett nytt blädderblocksblad och målar upp sin drömbild av hur det borde se ut! Alla förslag och tankar skrivs upp, inget får censureras!

Sätt upp blädderblocksbladen på väggen, bredvid bladen från första fasen. Redovisa för varandra om hur resonemangen gått i grupperna.

JA- OCH NEJ-LANDET

Detta är en värderingsövning, där kategoriska påståenden lockar till ställningstaganden och reflektioner över sina egna och andras åsikter.

Dela in rummet i två länder: den ena halvan är Ja-landet och andra halvan är Nej-landet. Mitt emellan länderna ligger Gränslandet.

Eleverna samlas i gränslandet, men får veta att här får de inte stanna så länge, bara så länge påståendet som de ska ta ställning till läses upp. När påståendet är uppläst ska de elever som håller med i påståendet befolka Ja-landet, medan de elever som inte håller med ska befolka Nej-landet. I respektive land ska befolkningen sedan diskutera sina åsikter och motivera för varandra varför de finns i just detta land. Lyssna av någon av medborgarna i de båda länderna för att få en bild av hur resonemangen gått. Samla sedan alla i Gränslandet och fortsätt med nästa påstående.

Använd dessa påståenden och fyll gärna på med egna på samma tema:

- Man borde få böta om man har oskyddad sex!
- Risken att få någon sexuellt överförbar infektion är överdriven!
- Det är mest killens ansvar att se till att det finns kondomer när det är dags för sex!
- Inför kondomkunskap på schemat på alla gymnasieskolor!

FRAMTIDSVÄRKSTAD FAS 3: KONKRETISERINGEN

Nu ska ni gå igenom era visioner från fas 2 och se vilka av dessa som är realistiska och genomförbara. Gör därefter en ny brainstorm, där ni konkretiserar hur de olika visionerna ska uppnås. Sortera bort de visioner som känns orrealistiska, för att få fram enkla och konkreta åtgärdsplaner.

Redovisa och häng upp bladen intill de andra. Diskutera gemensamt de olika åtgärdsplanerna, är det något ni vill göra med detsamma? Något ni vill och kan genomföra själva? Eller något ni vill presentera på kommunal eller statlig nivå? Våga ta chansen att påverka!

ÄNGEN OCH DJÄVULEN

Läs artikeln "Nio vanliga ursäkter för att inte använda kondom" (s. 12)

Eleverna ska arbeta i nio smågrupper. Varje grupp får tre A3-papper och tuschpennor. Varje grupp får också en av de nio ursäkterna i artikeln.

På varje papper ska de rita en streckgubbe/streckgumma/en person mitt på pappret. På varje axel av figuren sitter det en ängel och en djävul. Djävulen har horn i pannan och tycker inte att kondom är något att ha. Ängeln har en gloria och ääälskar kondom.

Ängeln och djävulen har varsin pratbubbla. I djävulens pratbubbla är en av de nio ursäkterna till exempel: "Om jag pratar kondom nu kommer vi av oss och då blir det nog inget. Det kanske är enda tillfället att ha sex med honom!" Uppgiften för eleverna är nu att fylla ängelns pratbubbla med ett bra motargument, till exempel: "Now or never! Det är dags att säga till om kondom nu. Om en stund kan det vara för sent..."

När pratbubblorna är gjorda lägger alla grupperna ut sina alster i klassrummet.

Under varje bild ligger ett papper med en kolumn för djävulen och en kolumn för ängeln. Nu ska nämligen klasskamraterna gå runt och titta på varandras argument i pratbubblorna och ge poäng till vilken av änglarna som de tror vinner. Individuellt sätter man en pinne under den ängel som man tror kommer att vinna över den andre.

Avsluta med att gå igenom vinnarna på varje blad. Diskutera vad som gör att vi resonerar som vi gör när vi vet vilka riskerna är.

Ex. URSÄKT NR 3

Vem tror du vinner – ängel eller djävulen?	
Djävulen	Ängeln
II	IIII

SAGAN OM H.I VIRUS OCH CELLERNA KJELL OCH BELL

Denna övning är en inkörsport till de artiklarna där hiv beskrivs på ett medicinskt sätt. Tänk, såklart, på att detta ämne är känsligt för de drabbade (såväl smittade som anhöriga), så det bör inte bagatelliseras. Syftet med övningen är att synliggöra hiv-virusets framfart på ett lättillgängligt sätt.

Dela ut rollerna:

H.I. Virus – en lömsk karaktär som just lurat sig in i kroppen.

Kjell Cell – äkta hälft till Bell. En godtrogen man i sina bästa år.

Bell Cell – maka till Kjell. Nyfiken och äventyrlig.

Spela upp scenen:

H.I Virus går runt och undersöker scenen. Kjell Cell och Bell Cell kommer in.

Kjell Cell: Men har du sett Bell?

Bell Cell: Vem är det?

Kjell: Ingen aning... Har aldrig sett henne förut. Har du?

Bell: Nej. Och vilka konstiga kläder.

Kjell: Och frisyren

Bell: Det kanske är en sådan där bacill? Ja du vet som var här i vintras och ställde till det.

Kjell: Du menar när det blev snorstorm?

Bell: Ja precis!

Kjell: Nej men de där bacillerna såg helt annorlunda ut. Rätt otrevliga typer om jag minns rätt...

H.I Virus får syn på Bell och Kjell.

H.I Virus: Heeeej! Sträcker fram handen mot Bell. H.I Virus heter jag.

Kjell: till Bell Ingen bacill för den här verkar ju trevlig!

Bell: skakar hand med H.I Virus Hej! Bell Cell och det här är min man Kjell Cell.

Kjell och H.I Virus skakar hand.

H.I Virus: Va härligt att äntligen träffa lite friska schyssta celler. Jag har letat runt här en bra stund ska

ni veta. Jag trodde att ni var många fler. Är det bara ni i hela den här kroppen?

Kjell och Bell börjar gapskratta.

Bell: Ånej. Det var längesedan vi bara va två celler i den här kroppen. Vi är ju hur många som helst.

Fler än du kan räkna till det kan jag lova.

Kjell: Men jag och Bell är väl kanske lite mer framåt än de andra.

Bell: En del är lite rädda för främlingar härinne.

H.I Virus: Men det är inte ni förstår jag. Rädda alltså...

Kjell: Inte speciellt. Vi har ett riktigt duktigt försvar i den här kroppen.

Bell: De kallar sig Immun och är helt grymma på att slåss. Specialtränade under många år.

Kjell: Stentuffa! Men Immun har haft lite att göra på sistone för vår kropp är i trim. Ung men inte så ung så det finns risk för en massa barnsjukdomar.

Bell: Men inte heller gammal och risk för de gamla ålderskrämporna ... Kroppen är i sin bästa ålder!

Och så det bästa av allt ...

Kjell: ... vår kropp är kär!!!

H.I Virus: Det visste jag faktiskt redan. Det var så jag hittade hit faktiskt! Kärleken är min vägvisare, min allra bästa kompass. Jag äääälskar kärlek!!!!

Kjell: Så du har kommit med kärlek ! Vilken väg tog du in?

H.I Virus: Jag tog vaginavägen från min gamla kropp och sen tog jag av till höger och kom in hit via snoppstigen. Det var bra vägslag faktiskt – inga besvärande kondomkrockar eller så.

Bell: Kondomkrockar? Vad är det?

H.I Virus: Det är något gummigrejs som helt stoppar framkomligheten och man kan få sitta i kö hur länge som helst. Den här modegrejen kondom är en ren och skär trafikfara för oss hederliga globetrotters. Inga nya resor. Inga nya möten. Mycket besvärande - usch!

Kjell: Det låter ju helt galet. Vilken tur att vår kropp inte hade någon kondom så du kunde komma hit!

H.I Virus: Javisst! Och träffa er! Ni anar inte hur glad jag är att få möta just er två – Kjell och Bell Cell.

Kjell: Cellklart!

Bell: Verkligen uppfriskande med lite besök tycker jag!

H.I Virus: Besök? Nej, jag har flyttat in!

Kjell: Flyttat in?!?!?

Bell: Men då får vi nog kalla på Immun så de kan registrera dig...

H.I Virus drar fram en pistol

H.I Virus: Det tror jag knappast ska behövas. Nu är det jag som bestämmer över den här kroppen.

Och mig kommer ni snart se fler av. Jag är det smartaste av alla virus!!!! Hahahahahaha.....

Jag äääälskar kärlek!

Läs sedan faktaartiklarna. Grupperna fortsätter i grupper, där de skriver egna scener som visar något av följande skeenden:

1 när viruset sprider sig i kroppen

2 vad som sker när bromsmedicinerna börjar fungera

Tänk på att rollbesättningen ibland kan behöva utökas och att historien ska bygga på det som faktiskt sker i en hiv-smittad kropp!

TÄVLING! GÖR EN KAMPANJ FÖR SÄKER SEX!*

Till pedagogen: Håll utkik efter uppdateringar på sidan! Vi planerar för närvarande – maj 2005 – att initiera en sådan tävling som beskrivs nedan. Ännu är inte allt klart kring om, hur, när och vad som ska ges i pris, så vi ber att få återkomma! Men det kanske kan inspirera någon till att börja tänka?

Dela in klassen i mindre grupper, de är nu reklambyråer som ska ta fram en kampanj för säker sex. Målgruppen är ungdomar i deras egen ålder. Kampanjen ska bestå av fyra olika:

- en slogan
- en affisch
- ett vykort
- valfritt material som passar in i en kampanj av detta slag

Det är en fördel om de fyra på något sätt hänger samman!